

төһө өлөктөрдө багытталган. Көрсөтүлгөн, 3 оболосу.

Болгоно нийслэлээр 641 киши
олорор.
Нийслэлк территорията —42 252
га.
Барьта 214 хайаайыстыба биэр.
Башынай хайаайыстыба —10.
Күгх хайаайыстыба —65.
Ынах сүһү ахсаана —882.
Сьыгы ахсаана —1075.

ҮӨРЭХ-САЙДЫЫ СУОЛУН ТУТАН

буслар, лингвист-учуонай С.А.Новгородов торообун түөлбөтүнүн биистэр. 2016 сытан Н.Д.Субуруускай атынан Болтоно орто оскукка «Тыт кылагар» диген программанын үлүсүн олорор. Программа сүрүн сыялынган буслар— кыра сазыгтан удуорун тыынын итиримиит тыт өсүгө аналар, санарар, чинчийр, айбар дьохурун сайыналар, аныгы сайдылыах үгө ирдэбилгэр элэиттир, хас да орук тылан багышчырыгар орук уурар, оңо узатарыгар, сайларыгар туһуламмыт итир.

Кууруска 9 учуутал үөрэхтэрин үкүстүүннээр, 6 учуутал төһөнөөк депутаттыгын талылыыбытара, А.З. Нонгоровска дыахтар сөбүтүнн президенттин үкүтүнн. У.М. Спенцова, А.А. Монастырева – түхкүт начальниктара. Саха тылын учуутала, 8 оңор ийгүт С.М. Кривонизинска Ил Дархан агаабыт "Ийгүт Албан ил" мэтэлин тутта. Учууталлар төһөнөөккө, улууска, өрөстүүбүтүккө ньагытлар бары дыахаларга көхтөөкүк ньагытлар.

Елизавета ВИНОКУРОВА.

Абабыт үлэтин салбаан

Бэлэнго нэвчилгээр 1993 с. ачаабыг В. Ф. Плешинког күүсүтэвининэн бааһынай хаһаайыстыба тэрииминини. Баһаан тэринэрбитгээр павийытыгэр 8 сылга, уонна 18 ыкк сүөһү, Биһир Т-16 шасси тыраахтар баара. 1993 сүл күүлүгүгэр байбыт күүсүтүгүн 50 сүөһү киирэр хотонун тутан

2007 с. улсуудын аан бастан
Кытайга барар пүтэжнэн
назараадаламмыгтыг. Уугуун

Объект 2009 сылтаахы үлөү киирбэтэ. 2012 сылтан нэлэллэхтэ эт эрбээһинигэр олуту оносрубут. Улуу культуру дьаарбаннаһыгар 2011 сылта кылтан «Байылыг тиэрэни» ааты ылбыһыт. 2013 сылта өрөспүүбүлүкэтээни

Халайиысыбдыгытар сылтада 300 тонна огу отгуубут. 2010 сылтан Оросуубулуксуулуустарыгар комо билилтиини отсон биробит. Халайиысыбдыгытар тижилликисин тижору харчылипа. Билилти туруути 40 ныха суруути , 80 сыланы итибит.

RELATIONSHIP

A black and white photograph of a woman with short dark hair, wearing a dark jacket with white stripes on the sleeves, sitting and looking to the right.

Алексей СЛЕПЦОВ.

Улустаагы үөрэх управлениета.

Хайлгат бэчээжээ бэриллээр графика: 16 ч 00 м. Бэчээжээ бэриллинээ: 16 ч 00 м. "Сага слух" редакционной-издательской холбооноо 13.12.2017 с. офсетта бэчээтэинээ. Типография аадырына: 678570. Чуралчы сал. Карл Маркс уул. 26 "а". Индекс: 54907. Хайлгат надизалаа үстэ: олтуорунууноо, чэллээрээ уонна субуотаа тахсар.

ЧУРАЛЧЫ КЫЛАТА

Уйгуну-бийагы дэлэтин – барыбыт сорукупт!

СЫЛЫ СИТИИИЛЭЭХТИК ТҮМҮКТҮҮР ТУҢУГАР

дьяалларга Москвада, Санкт-Петербургта ытыллар аты-тууу дьяарбанкатыгар барарга бэлэмнэбит 16—17 чыыһылапарга Нерюнгрига „Зимушка зима“ бырааһынныкка кыттыахпыт. Соторутаабыта улуустугар Таатта, Кэбээйи улуустарын күннэрэ буолбуттара

хаһаайыстыбатыгар министирдэрэ улуустугар кэлэ сылдьаннар эмиз биһи үлэбитин-хамнаспыты көрдүлэр. Сүрдээбү санээрдиһэр, хайбаатыла Сүөһү атыылаһыты кэпсэтиһиллэри ыттыбы Москвадан наунай-чинчий институт үлэһиттэрэ Саа-сиригэр дьон-олор дьяабын туругун көрө-үөрэ кэлэ сылдьан, биһи ыалдыытаатылар.

Бүгүҥҥү күннэ „Чуралчы“ ТХПК коллектива сылы ситиһиилээхтик түмүктүүргэ соруктанан үлэлиир-хамсыыр. Күпүҥҥү эти маассабай соботуопкалааһыны түмүктээн, билигин ону багарыыга үлэһиттэр, үүтү туугу ытыллар. Ити туһунан кооператив бырабылыанньатын председатели Н. А. Аржаков ситиһии билиһиннэрэр.

—Быйыл эти соботуопкалааһынна былаан-наммыт сорукуптун топордубут 118 тонна ынах сүөһү этин, 50 тонна убаһа этин, 11 тонна сылгы этин туттубут. Ити үксэ киин буйунабытыгар өлөрүллэн туттарылынна. Бэйэбит коллективпыт бу дьяалаба

сыллата эппитинэстээхтик сыһыаннаһар. Онон быйыл эмиз кылгас болдоххо бүтэрдүбүт. Телееһүүнү сабалаатыбыт. Эти тонунан туугу салгы ытыахпыт.

Үүт сыллаабы былаана аһара толоруллан иһэр. Былааны таһынан ыаммыт үүкэ Тыва хаһаайыстыбатын министристибэтэ төлөһөргө анаан эбии үп көрбүтэ Соботуопкалааччыларбытыгар алтынны ыйдаабы туттарбыт үүтүгүгү харчы бэрилинэ. Бу күннэргэ сэтинни ыйдаабыны төлүөхтү. Оттон ахсынны ыйдаабыны кэлэр сыл тох-сунньутугар ытыахтара Маассабай төрүөх сабаланытыгар бэлэммит. Тутуллубут эппитин

улуустат маһаһыннарыгар таһаардыбыт. Астаан-үөлүгүн, полуфабрикат онгорон (ыһааммыт эт, кэтилиэт, тефтель, о. д. а.) эмиз маһаһыннарга тиздэбит. Ис-үөс эмиз атыыланар. Улуустат таһынан Дьокуускай, Мирнэй, Нерюнгри куораттарга илдьэн атыылыбыт. Итиннэ эрдэттэн кэпсэтиһэн тэрилтэлэргэ сылдьабыт—Триумф спортивной кииннэ, Пенсионнай фондаба, Уобаластаабы балыһаба, Правительство дизэлэригэр, о. д. а. „Сахаагропродукт“ хампаанньаны кытары үлэлэһэбит. Хаандыгаба, Ус-Майаба баран кэбигитит. Бу күннэргэ Саха Сирэ Россия госуларстволугар кирибитэ 385 сылыгар аналлаах

Итиннэ делегациялар кэлбит тэрилтэбит үлэтин-хамнаһын билистилэр, төгүрүк остуол тэрийэн уопут атастастылар. Кизг кэпсэти тахсан хардарыта сибээһи туһунан үлэлииргэ быһаарынныбыт. Алтай өрөспүүбүлүкэтин уонна Сахалин уобалаһын тыва

Дьокуускайдаабы Тыва хаһаайыстыбатын техникум салалтатын кытары кинил практиканнарын үлэлэтии үлэбэ ылыыга сөбүлэһ түһэриститит. Технику выпускниктарын кытары көрүстүбүт, бэйэбит тэрилтэб үлэтин-хамнаһын туһунан видеоролик көрдөрдүбүт.

тан кэлэр. Буута, холо диэн арааран атыылыбыт. Итинник эрбэтэн аҕааллар. Сыаната тус туһунан буолар. Ынах, сылгы, сибииннэ этэ прилавокка көрдөрүүгө тураллар. Полуфабрикаттар (кэтилиэт, тефтель, фрикадельки, манты, о. д. а.) эмиз атыыланаллар. Үрүҥ, хара ис эмиз тахсааччы. Оттон үүт ас күннэтэ сибиэһэй кэлэр. Сүөгэй, үүт, суорат, издэһэй, күөрчэх үүтэ, о. д. а. таһаарыллаллар. Арыы мэлдьи баар буолар. Бородууксуйабыт үксэ улаковкалаах буолан атыылаһарга табыгастаах. Чэй, килиэп, атын да күннэтэ тут-туллар бордууксуйалары эмиз атыылыбыт.

ХАМАБАТЫК, ҮӨРЭ-КӨТӨ АТЫЫЛАҤАЛЛАР

Улуустат киинин биир улахан, элбэх сырыылаах Карл Маркс аатынан уулуссаба „Барыс“, „Эгэлгэ“, „Аартык“ маһаһыннары кытары сэргэ „Чэбдик“ эти-үүтү, эттэн, үүттэн оноһуктары атыылыыр „Чуралчы“ ТХПК маһаһына турар. Элбэх сырыылаах, кэпиилээх-барыылаах буолан дьон-сэргэ элбэхтик сылдьар, атыы-туугу хамабатык барар.

Бу маһаһын сэбиэдиссэинэн П. А. Васильева, атыыһытынан А. А. Больницкая үлэһиттэр. Прасковья Афанасьевна Дьокуускайдаабы тыва хаһаайыстыбатын техникумун технолог идэтин бүтэриб, салгыы Тыва хаһаайыстыбатын академиятыгар үөрэнэн экономист идэлэммит. Чуралчытаабы кооперативка 2009 сылтан лаборанынан үлэтин сабалаабыт, „Быйан“, „Илгэ“ маһаһыннарыгар атыыһыттаабыт. Оттон Анастасия Александровна Дьокуускайдаабы финансово-экономической колледжы бүтэриб, билигин салгыы идэтин үрдэтинэ, кэтэхтэн үөрэнэр. „Чуралчы“ ТХПК „Илгэ“ маһаһыныгар үлэлээбитэ, былырынныттан „Чэбдик“ маһаһынна үлэлиир.

Сэбиэдиссэй, Нэһилиэнньэни, атыылаһааччыларбытын сибиэһэй аһынан хааччыйарга кыһаллабыт. Тэрилтэбит итиннэ интэриэстээх. Эти кэммитэн кэмигэр атыыга таһааран иһэбит. Үксэ бэйэбит буйунабыты-

Үрүҥ ас хаһан кэлэрин билэллэр, күннэтэ кэтэхтэн атыылаһааччылар да бааллар. Атыылаһарга табыгастаах буоллун диэн, 2015 сыллаахтан маһаһыммыт мини-маркет буолбута. Уочараттыы барбакка, бэйэлэрэ көрөн, талан ылаллар. Оскуолалары эмиз хааччыйабыт. Ыйга 20—30 тыһ. курдук суумаба харчы көһөрөн атыылаһаллар. Дьизбит-уоптут сылаас, ыраас. Ити иһин, үлэһиппитигэр Светлана Степановна Кириппинаба махтана-быт. Дьоммут-сэргэбит наадалаах бородуукталарын атыылаһаллар, махталларын этэллэр. Оттон үөрэбит, үлэбитигэр кыһаллабыт,—диэн үөрэ-көтө сэхэргиир.

Бу кэпсэтэр кэммитигэр хас да киһи кириэ атыылаһан табыстылар. Үксүлэрэ үрүҥ ылаллар эбит. Сылантан Софрон Семенов, Михайлов суорат, үүт ылла. Кини: „Айаны суолбут аартыгар турар буолан, атыылаһар табыгастаах. Мэлдьи сылдьааччыбын. Үрүҥ атыылаһабын. Атыыһыттар үөрэ-көтө көрсөллөр. Атыылаһаһын культуурата үрдүгү мин эрэ буолбатах, бары бэлэстииб. Кыргызтар маладьыастар. Кинилэргэ кэл иһэр Сана дьылынан эбэрдэбин тиздэби. Чэпизэн-чэбдик доруобуйаны, үлэлэриг ситиһиини баһарабын“,—диэн этэн тур дойдутун диэки айаннаата. Биһиги эмиз ки-алгыһыгар кыттыабыт.

Үт соботуопкатын сэтінньи ый 2017 сыл түмүгүнэн

			показатели за январь-ноябрь месяц 2017							показатели за ноябрь 2017						
п/п	Наслега	2017 план	План I-XI	факт. I-XI	разница от плана	выполн. в%	факт. 2016	2017 г.к 2016г.(+,-)	в%	план ноябрь	факт ноябрь	разница от плана	выполн. в%	факт. 2016	2017 г.к 2016г.(+,-)	в%
1	Алегарская	349,20	342,5	429,9	87,44	125,5	425,7	4,28	101,01	19,2	30,4	11,20	158,3	24,54	5,86	123,88
2	Бахсытская	445,00	436,5	424,0	-12,49	97,1	390,8	33,41	108,55	24,4	19,2	-5,16	78,9	21,50	-2,26	89,49
3	Болтогинская	303,30	297,5	243,0	-54,55	81,7	237,7	5,29	102,23	16,7	10,1	-6,61	60,4	16,95	-6,86	0,00
4	Болугурская	774,80	760,0	636,0	-123,98	83,7	533,5	102,53	119,22	42,8	36,7	-5,95	86,0	38,21	-1,56	95,92
5	Арылахская	313,20	307,2	305,3	-1,89	99,4	340,1	-34,75	89,78	17,2	15,8	-1,57	90,9	21,91	-6,28	71,34
6	Кытанахская	251,80	247,0	253,2	6,19	102,5	268,7	-15,47	94,24	13,8	8,7	-5,09	63,1	15,48	-6,77	56,27
7	Мугудайская	521,10	511,1	479,7	-31,42	93,9	461,9	17,75	103,84	28,6	23,0	-5,58	80,5	34,54	-11,52	66,65
8	Ожунская	595,60	584,2	538,2	-45,96	92,1	628,8	-90,60	85,59	32,7	33,0	0,29	100,9	33,41	-0,42	98,74
9	Соловьевская	495,50	486,0	577,9	91,93	118,9	642,7	-64,73	89,93	27,2	31,4	4,24	115,6	26,13	5,31	120,32
10	Сыпанская	742,40	728,2	796,6	68,39	109,4	772,3	24,25	103,14	40,8	38,3	-2,55	93,8	38,46	-0,21	99,45
11	Телейская	310,70	304,8	268,5	-36,27	88,1	274,5	-5,94	97,84	17,1	15,5	-1,63	90,5	19,17	-3,70	80,70
12	Хадарская	375,60	368,4	456,9	88,54	124,0	434,0	22,89	105,27	20,6	24,4	3,81	118,5	23,45	0,96	104,09
13	Хатылинская	359,50	352,6	331,0	-21,56	93,9	337,0	-5,99	98,22	19,7	18,4	-1,27	93,6	22,44	-4,01	82,13
14	Хаяхсытская	296,20	290,5	344,3	53,78	118,5	324,3	19,98	106,16	16,3	13,5	-2,76	83,1	21,67	-8,13	62,48
15	Хоптогинская	641,50	629,2	584,7	-44,49	92,9	590,6	-5,86	99,07	35,2	25,1	-10,14	71,2	36,25	-11,19	69,13
16	Чакырская	490,40	481,0	558,9	77,88	116,2	579,9	-21,00	96,38	26,9	36,2	9,26	134,4	30,53	5,63	118,44
17	Чурапчинская	315,10	309,1	208,4	-100,67	67,4	238,0	-29,58	87,57	17,3	10,2	-7,10	59,0	26,74	-16,54	38,15
	По улусу	7581	7435,8	7436,7	1		7480,2	-44		416,3	389,7	-27		451,38	-62	

Ас-үөл индустриятын туйгуна

Сыллата ытыллар улуска тыа хаһаайыстыбатын үлэһиттэрин күнүн бэлитиир быраһынньыкка бу салаада үлэ бастыгнара наһараадаламмытара. Кинилэр ортолоругар „Чурапчы“ кооператив киин буйуунатын сэбиэдиссэй Аяал Константинович Поисеев „Саха Өрөспүүбүлүкэтин аска-үөлгэ индустриятын туйгуна“ бэлиэнэн наһараадаламмыта.

А. К. Поисеев – Хайахсыттан төрүттээх. Орто-оскуола кэнииттэн Дьокуускайдаагы Тыа хаһаайыстыбатын техникумун бүтэрбитэ. 1997 сыллаахха, „Чурапчы“ ТХПК тэриллэбит сылыгар, бу тэрилтэ бухгалтериянан кирибэ. Үлэлиин-үлэлиин, Дьокуускайдаагы тыа хаһаайыстыбатын академиятын кэтэхтэн үөрэнэн бүтэрбитэ.

Оччотобу кэмгэ кооператив салайааччытынан үлэлиир А. Т. Ноговицын үлэтигэр кыһамнылаах, үрдүк эппиэтинэстээх специалиһы экономист-бухгалтериянан оро таһаарбыта.

Үлэбэ уопутурбут, салайар талааннаах эдэр киһини 2000 сылаахха атыы-тутуу отделыгар начальнигынан анаабытара. Бу олус эппиэтинэстээх, тэрилтэ үүнүүтүгэр-сайддытыгар быһаарар оруулаах отдела үһүө буолан үлэһэбиттара. Кинини сэргэ Игнат Александрович Болоникский, Михаил Михайлович Васильев менеджеринэн сылдыбытара. Кооператив этин-арыытын, оһоһуллубут араас бородууксуйаны Дьокуускай, Нерюнгри, Мирный куораттарынан, Хаандыга, Уус-Майа, Өймөкөөн улустарынан, о. д. а. сирдэргэ илдьэн атыылыллар. Билигин кинини кытары үлэһэбит бу икки киһи отделларыгар үлэлиин сылдыллар, тэрилтэ тутуах дьон.

Улустары киин буйуунада кадрдары уларытыы кэмэ кэлбитигэр, кооператив салалтата саарабыла суох Аяал Константиновичи салайааччынан анаабыта. Улустут дьонун-сэргэтин этинэн-арыынан хаачыйар бу тэрилтэ үлэ-хамнаа сыллата үчүгэй түмүктүрдээх. Государственной стандарда сеп түбэһиннэрэн, хаачыстыбаны тулсарыыга анаан халытаалынай өрөмүөн ыыллытара. Олбуоруттан садалаан, бары объекттар тулсарыллыбытара, сана оборудованиелар кэлбиттэрэ. Сүөһүнү өлөрүүнү хаачыстыбалаахтык, кылгас болдьоххо бүтэрэллэр. Эко-анаан кооператив сыллата бааһынай хаһаайыстыбалары кытары дуоһабардаһар. Итин таһынан чааһынайдартан эмиз туталлар. Эт-ас соботуопката элбээн иһэр. Арыыны нэһиликтэр, улус киининээдү арыы сыахтара бэлэмнээн адалаллар. Барыта эти хаһаанар үс ысқылаат, биер булуус үлэлииллэр.

Киин буйуунада рабочай-харабылларынан Степан Константинов, Леонид Торговкин, Юрий Титов, Александр Адамов үлэлииллэр. Күнүһүн үлэлиин-үлэлиин, уочаратынан биридди киһи түүннү харабылга турар.

Константиновтар дьиз кэргэн – төрдүүлэр. Кэргэнэ Марфа Семеновна – „Чурапчыпроект“ бухгалтер. Икки кыыс, биер уол олохтохтор. Владик – 5-с кылаас, Айыына – 2-с кылаас үөрэнээччилэрэ. Эдэр ыал аныгы дьон сиринэн үлэлиин-хамсы, үөрэнэ сылдыллар. Кинилэргэ бары ситиһини!

САГА САЛАЛТА ТАЛЫЛЫННА

Сэтінньи 29 күнүгэр улус бааһынай хаһаайыстыбаларын ассоциациятын очуоттуур-быыбардыыр мунньага буолла. Барыта 64 бааһынай хаһаайыстыба чилиэннэрэ уонна салайааччылара, улус баһылыга А. Т. Ноговицын, Тыа хаһаайыстыбатын управлениетын начальнига А. П. Захарова, „Чурапчы“ ТХПК председателэ Н. А. Аржаков кыттыыны ыллылар. 2015–2017 сылларга ытыллыбыт үлэлэр тустарынан ассоциация сэбиэтин председателэ М. М. Саввина отчуоту иһиттилэр.

Отчуот түмүгүнэн 7 ыйыты кириэн эппиэттэннэ. Барыта 7 киһи тыл эттэ. Кинилэр ассоциация сэбиэтэ улус бааһынайдарын түмүүтэ, субэлиир методическай көмөлөрү оһорууга, тэрээһиннэри ытытыга үчүгэйдик үлэһэбитин, сүрүн болҕомто эдэр фермердэр үөскээһиннэригэр, кинилэр тыа сиригэр олохсуйууларыгар туһайыллан ытыллыбытын бэлиэтээтилэр. Ол курдук, „Эдэр фермер“ программада 77 эдэр фермер, „Дьиз кэргэн ферматын сайыннарыыга“ 23 хаһаайыстыба грант ылбыттарын үчүгэй көрдөрүү быһыытынан сыаналаатылар. Күрөк тутуутугар көмөнү күһүрдэргэ, сир оһоһуутугар болҕомтону уурарга этилэр. Үлэ үчүгэинэн сыаналанна. Ассоциация председателинэн Мария Михайловна Саввина хаттаан талылынна.

Дьокуускайга П. А. Ойуунускай аатынан Саха театрыгар өрөспүүбүлүкэ бааһынай хаһаайыстыбаларын очуоттуур-быыбардыыр мунньага ытылыллына. Отчуоту бааһынай хаһаайыстыбалар ассоциацияларын президеһэ В. Н. Ефремов туруорда. Мунньахха Ил Дархан Е. А. Борисов кыттыыны ылла, тыл эттэ. Правительство председателин солбуйааччы, Тыа хаһаайыстыбатын министриэ П. Н. Алексеев, министрии солбуйааччы Н. И. Петров сырыттылар.

Биһиги улустан 18 киһи делегатынан талыллан, 12 киһи ытырыынан кыттыыны ыллылар. Сэбиэт сана састааба талылынна. Президенинэн биер санаанан Александр Еремеевич Артемьев аһанна. Киин бу иһинэ „Саха Сирэ“ финасовый агропромышленнай хампаанньа генеральнай дириэктэрин солбуйааччынан үлэһэбитэ. Делегаттар бу

ининэ президеһнээбит Валерий Николаевич Ефремовка үчүгэй үлэтин иһин махталларын биллэрдилэр. Сэбиэткэ 25 киһи талыллыбытынан биһиги улустан 3 киһи киллэрилиннэ – М. М. Саввина, „Чакыр“ бааһынай хаһаайыстыба салайааччыта И. В. Ануфриев уонна „Олохоос“ бааһынай хаһаайыстыба салайааччыта Д. М. Смирников.

Биһиги улустан дакылаат сүннүүнэн кэлсэтиигэ „Куҕас“ бааһынай хаһаайыстыба салайааччыта Д. И. Захаров, ынырылаах И. П. Пономарев тыл этилэр.

Үлэ бастыгнарар наһараадалаһынна „Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр фермерскэй хамсааһын сайдытыгар үтүөлэрин иһин“ бэлиэни М. Д. Николаева, М. М. Саввинада туттардылар. „Саха Өрөспүүбүлүкэтин үтүөлээх фермерэ“ үрдүк ааты М. К. Луксеева, И. И. Дьячкова, Д. Д. Ефремов ыллылар.

Салайааччы болҕомтотэ Алексей СЛЕПНОВ.

ГОД МОЛОДЁЖИ - 2017
В РЕСПУБЛИКЕ САХА (ЯКУТИЯ)

Чурапчы ыччата түмүкүлээх

Маарыкчаан ыччаттара

Ыччакка аналлаах сыһыарыы

Хас биирдин
омук кэнэбэскилэ,
инникитэ кэлэр
көлүөнэттэни
тутулуктаах.
Сайдылаах,
үлүһү, чэгиэн
ыччаттаах омул,
улуу дьоммут
эппитэриини,
аан дойдун
ааттаахтарыы
кытары тэңнэ

күсүтэр, аахсар кыахтанар. Дойдубут
үрдүнэн ыччат политикаһыгар үгүс үлэ
ыытыллан талааннаах ыччаты өйүүлэр,
көмөлөөлөр, үүнэн-тахсан иһэригэр кыах
бүөрүлэр.

ИВАН ПОНОМАРЕВ БИЛИҢҢИ ЫЧЧАТ ТУҢУНАН САНААТА

Быйыл күһүнүттэн Чурапчы улуусун
дьаһалтатын ыччат политикаһыгар
отделтын кылаабынай специалиһынан саңа
үлэһит кэлэн үлэлээн-хамсаан эрэр.

Бэйэтин туһунан маанык сөһүргүр:
«Иван Терентьевич Пономарев дьылһын.
Чурапчы улуусун Кытаанах нэһилиэгинтэн
төрүттээхпин. М.К.Аммосов аатынан
Хотугулуу-Илиҥҥи федеральнай университет
историческай факультетын бүтэрбитим. 2010-
2013 сылларга идэбинэн учууталлаан история
предметин бичирбитим. 2013-2017 сылларга
Чурапчытаагы колледжка дириэктэри
интэр-үөрэтэр үлэһэ солбуйааччынан үлэлээн
кэллим. Билиҥҥи үйүбүз саха ыччата норуотун
култуурата, тыла-өһө кэскиллээх буоларын
туһунгар үлэлэһиэхтээх. Ол иннинтэн, сахатын
тылын таптаахтаах, чөл олоһу тутуһуохтаах,

обуэктэрин, төрөөбүт дойдунун иннигэр
мэлдьи ытык эстээбин умуо сүөхтөөх. Бу
этиллибин барытын тутуһахпыттан
ситиһилээх, кыайылаах-хотуулаах уонна
араҥачылаах буолабыт дин санаабын. Дьыа
кэргэни туһунан сырдаттаах, кэргэниэххэ,
икки олоһоохтун. Олоһум дойдору киһи балыһаҥа
бырааһынан үлэһит. Илэҥ кэмлэр уһанарбын
сөбүлүүбүн».

Быйылгы Ыччат сыла түмүктэнэрэ
чугаһаата, сыла түмүгүн таһаарар кэҥэ
тэрээһиннэр ыытыллыахтара, үлэ-хамнас
сыаналарыа, кэнэбэски сыла-сорук туруо.
Этэргэ дьыа, бу сылтан тирээһин ыччат
политикаһын үлэһэ өссө күргүөмнөөхтүк
ыытыллыа. Оттон билигин, маарыкчаан
ыччаттара, саңа коллегаларыгар ситиһини,
айымнылаах үлэни баһарабыт.

ТЫЛА СИРИН ЭДЭР ДЬИЭ КЭРГЭНЭ

Кэҥэ сылларга үлүүсүтүгэр оскуола, уһууаан
тутуута элбэн Чурапчыбыт кизэркэһин
кизэркэйдэ, түһсүөн түбүстэ. Ол курдук, сотору
кэмнэн Н.Д. Субурускай аатынан Болтоңо
орто оскуолатын саңа дьытэ олоһо киирэр
турар. Үрүң Бас Болтоңо уобуордара бу үтүө
күнү күүһүттэрэ араатта. Болтоңо оң
буоруттан силэ тардан куорсуу аһыһымыт
чулуу дьон үгүс. Онон, саха саарыһарын
алдытаах тыһынан арчылаан үөрэх-билии
эйгэһэ үтүө сиргэ өссө сайдыа, үүнүө-чэчириэ.

Бүгүн мин учуутал идэлээх эдэр ыал ийэтин
кытары кэпсэттим.

айылҕалаах Чурапчыны иккис дойдун оңостон
саха ыалын сиэринэн олохтутун оңостобут.
Мааны кымысчааммыт күн бүгүн Болтоңо оҕу
«Кэнчээр» уһууааҥа үүнэ-сайда сылдьар.

- Тоҕо учуутал идэтин таһыһыт?

- Учуутал идэтин таһыһыт икки өрүттээх
буолуон сөп. Оҕо дьылбатын ооньуур
дидлэр дин. Кыра сылдьан дьүөгэбин кытары
куруутун учууталыы ооньуурбун. Дуоскалаах,
мислээх, сурунааллаах буолааччыбыт. Мааны
тэһэ, билигин иккис күүһүттэн үлэһиттэр олус
бэринилээх үтүөкүн учууталлар үөрэниттэрэ.
Кинилэри хөлбүр оңостон учуутал идэтин
талбыт буолуохтутун сөп. Александры кыра
эрдэбиттэн спорт эйгэһигэр сыһыарыт кининэн
Василий Густанович Уваровскай буолар. Оттон
минин саха тылыгар уонна литературатыгар
таптаах Саргылана Дмитриевна Шотникова
инэрбитэ.

- Билигин учуутал идэтигэр ирдэбил
кытаатан иһэр. Туох санаалааххыт?

- Ирдэбил төһө да кытааттар, киһи талбыт
идэтигэр хайа баһарар түгэһэ эһиһитинэстээх
буолуохтаах. Туох-ханнык иннинэ учуутал
бэйэтин идэтигэр анаардас кумааһы үлэтинэн,
отчуот эрэ толоруутунан мунурдамакка, айа-
тута айымнылаахтык үлэһин сатыахтаах.
Дьининэн, учуутал идэтэ олус ирдэбиллээх үлэ.
Оҕо аңаардас билиһин эрэ бичирбэкиин. Эн
илингэр оҕо инники дьылбаты, ону аһан омул
иниһи иэскилэ баар. Үөрэнээччи эрэлин,
итэһилин ылар иннинтэн күн аайы санаатан
саңаны билэргэ, сатыырга дьулуһуохтааххын,
өй миһиһыгар сирдээччи, сырдык суолдугут
буолуохтааххын.

- Аан бастаан учуутал быһыһынан
оскуолаҥа кэлбит күнүгүн өйдүүгүн дуо?

- Бастаахы учууталыабыт күммүтүн бу
баарды өйдүүбүт. Олус долгуйан билин күнүгэр
тиһиһиппит. Онно элбэх-элбэх чоһулуспут харах
эн хас хамсааныгыт, туттуугун-хаптыһыт
барытын тонолуупка көрөн үөрэтэ олоһоро
харахтыгар бу баар курдук. Үөрэнээччилэригэр
хас биирдин кыайыһыларга, ситиһилэригэр

тэһэ үөрэбит, долгуйабыт.

- Атын предмет учуутала буолан халаныуң
этэ дуо?

- Талан ылбыт идэбиттэн кэмсимэллэбит,
чопчу саха тылын, литературатын, физическэй
култуура предмет учууталлара буолуһуһуттан
дьоллоохтун.

- Үөрэнээччилэригизигэр саамай суолталаах
хаачыһыбалар хаһыһыгар?

- Билиҥҥи үөрэнээччи аһыгы технологияны
баһыһабыт, бэрт түргэн (мобильнай),
туруоруумут сылаан ситиһэр үчүгэй
хаачыһыбалаах.

- Оскуола программатыгар эһи хаһык
предмети, дисциплинаһы киллэрисхит этэй?

- Мин ийэ, кыһас буолан тураммын ритмика
уруога баар буолуон баһарабын. Кыһас оҕо кыра
эрдэбиттэн быһыһыгар-таһаатыгар, тутта-
хапта сылдьарыгар болҕомтоһун ууруохтаах.
Мааны тэһэ, урукку курдук Кыһас Күө, Үрүң
Уолан курдук оҕу сирингэр-туомугар үөрэтэр
уруоһтар бааллара буоллар. Өссө аһын сүһүөх
кылаастарыттан саңалаан оҕону харчыһы
сөптөөхтүк суоттуурга, туттарга үөрэтэр
экономика курдук уруок баара буоллар.

Манна даһаган эттэххэ, нэһилиэкпитин,
оскуолаһытын, үлэһит коллективһытын олус
сөбүлээтибит. Билигин оскуола саңа дьыттигэр
кирээр, бары кууһуһун онно уурабыт.
Күндү коллегаларыһын дьыа кэргэммит
аатыттан кэргэһилээх, кууһуһу саңа дьытэ
кирээр сылдьарыһынан, не сүрэхиниттэн
эбэрдэллэбит!

Ити курдук, ыаллыы сытар Мэҥэ-Хаҥаластан
төрүттээх эдэр дьон, Болтоңоһу иккис дойдун
оңостон, кэлэр көлүөнэһи интиһэ-үөрэттиһэ
анаан тус олохторун оңостоллор, үлэһин
дьоллоһоллор, чэчири сайдылар.

- Бэйэһитин билиһинэриң эрэ.

- Үтүө күнүһүн! Светлана Николаевна,
Александр Алексеевич Ефимовтар дьон буолабыт.
Иккис Мэҥэ-Хаҥаластан силэ тардабыт, мин
Төһүлү, кэргэним Табаҥа орто оскуолаһарын
ситиһилээхтик үөрэнэн бүтэрбиппит. Билиһигэр
кэммиттэр кэргэним Болтоңо орто оскуолаһыгар
физиктуура учууталынан үлэһин сылдьар этэ.
Мин кинини баһыһан 2013 сыллаахха Болтоңо оҕо
үлэһин кэлбитим. Бу сыл уруу тэрийбиппит, нөһүө
сылыгар оҕобутугар күн сири көрдөрбүппүт. Ол
иһин, билигин ыал быһыһынан бигэ тирэхпит
Болтоңобутугар төрүттэммитэ. Манна биһир да
чугас аймах-уруу дьоммут сүөх. Ол да иһин, бэйэ-
бэйэһитин өйдөһөн-өйдөһөн илээхтик-эйлээхтик,
этэргэ дьыа, биһир хамаанда буолан олоһобут.
Төрөппүттэригэр билигин тыа ыалын сиэринэн
айылҕаҥа чугас, сирин-туому тутуһарга, бэйэлэрин
кытта илэһэ сылдьан үлэ араас албастарыгар
үөрэтэн-тахайан улаатыннарбыттар. Онон, кэрэ

#СӨБҮЛҮҮР ДЪАРЫК - ДЬОЛ

Кэлини кэмэ олох-дьаһах сайдыытын биир көрүнэ - араас өңөнү оңоруу буолар. Чурапчыбытыгар талааннаах, ураты көрүүлээх, талбыт араас өңөнөн дьарыктанар эдэр дьон баара олох ирдэбилэ буолла. Сорох сүрүн үлэтин таһынан илэц биризмэтигэр, сорох идэ оңостон үлэлиир-хамсыыр. Истибиннит курдук, өрөспүүбүлүкэбит Ил Дархана Егор Борисов 2018 сылы нэһилиэнньэ дьарыктаах буолуутугар көмө сылынан биллэрдэ. Онон, бүгүңү ханнаппытыгар кыра бизнестээх, дьарыктаах эдэр дьону кытары билсэбиң, баҕараргытын оңорторуң, сакаастааң, кинилэр өңөлөрүнэн туһаның.

#Торт оңорооччу - sargy88svet

Светлана Попова - Чурапчытан төрүттээх, идэтинэн дизайнер үөрэхтээх, ол эрэн билигин оҕотун көрөн олорор. Мээнэ олоһорбокко, баҕа санаатын олоххо киллэрэн, чугас дьонугар, нэһилиэк олохтоохторугар торт араас көрүнүн сакааска астырыһан дьарыктанар. Светлана бэйэтэ айар-тутар талааннаах буолан туоргарын эгэлгэ нымманан оңорор, сиздэрэйдээн уруһуйдаан-киргэтэн таһаарар. Ону тэнэ, бэйэтин таһымын араас маастар-кылаастарга сылдыан үрдэтэр, дьону-сүргэни кытары билсэн уопут атастаһар, билиитин-көрбүтүн тутта олоххо киллэрэн иһэрин сөбүлүүр. Үлэтин уратыта дьон, билиҥи олох тэтимин кытары тэнэ сонун тус көрүүтүн ханнааһан, саңаттан-саңаны боруобалаан тутатына ылсан иһэрин сөбүлүүр. Талааннаах эдэр ийэ чопчу рекламаламмаҥ, сырдатый үлэтин кизиник ыппат. Инстаграм социальнай ситимигэр баар профилыга дьон-сэргэ бэйэтэ көрөн сакаастыыр, дьонтон истиһэн оңортороору кордөстөхтөрүнэ, үөрүүнү кытары сөбүлэһэр. Ортотунан прејскурана аһыттан-үөлүттэн, хайдах туорду оңороруттан тутулуктаах. «Кыракый чааһынай бизнестээх дьон бастакынан хаачыстыбага үлэлиэхтээхтэр уонна дьон-сэргэ сыанабылын ылыныахтаахтар, күннэтэ тупсан иһиэхтээхтэр», - дьэн Светлана санаатын үлэстэр. «Талааннаах киһи - барытыгар талааннаах», - дииллэринини, Светлана, мань тэнэ, визажист, тыңыраах оңорор маастар быһыытынан эмнэ дьарыктанар. Саңа дьылгыт оҕотун мүүттэн, бисквиттэн минниһгэ туорду сизэхитин баҕарар буоллаххытына, сакаастааң.

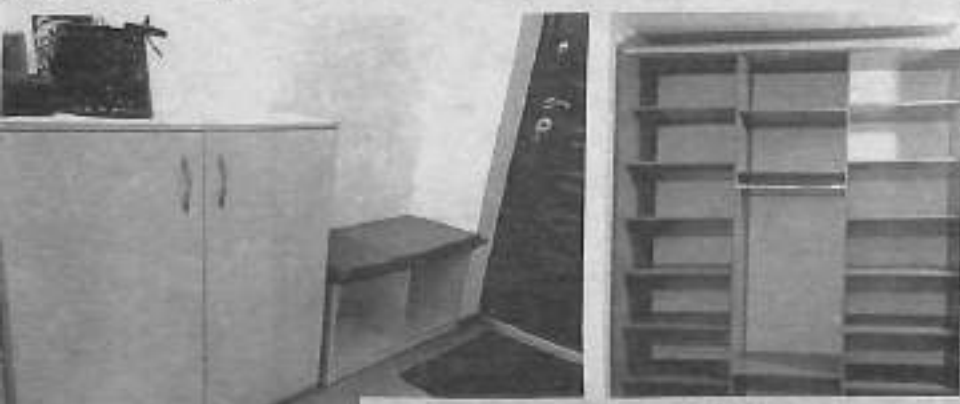

#Мебель оңорооччу, таңааччы

Дьон-сэргэ саңа дьыһэ кинирэтигэр, олорор дьыһэтин тупсарарыгар индивидуальнай планировкалаах мебель оңортороро элбээн иһэр. Ол курдук, сакааһынан мебель оңорторооххутун баҕарар буоллаххытына, Александр Спенцовка сибээскэ тахсын. Александр сүүрүнүнэн плательнай, аан хос, саала ыскааптарын, собуруоккалары оңорор. Дьон хайдах баҕарарынан дьыһэтигэр, тэрилтэһэ тийээн кээмэй ылар, ыйыллыбыт болдьооххо оңорон, танан биэрэр. Үчүгэйэ дьэн, дьыһыттан тахсыбакка эрэ матырыйаалын, өңүн-дьүүнүн талан сакаас биэрэн баран, бэлэм мебелиг кэлэн таңыллан туарын эрэ күүтэбин. Александр барытыгар бэйэтэ сүүрэр-котор. Сыаната тугу сакаастыылларыттан, төһө матырыйаал барарыттан көрөн аабыллан-сөөттөнүллан тахсар. «Баҕалаах маска ыттар дииллэринини, ким талааның, кыабың сөнкө туһанан туруулаһан үлэлиир, дьон баҕатынан хаачыстыбалаах өңөнү оңорор - ол айабын ииттигэр кэмэ дии саныыбын», - дьэн эдэр уус киһи бэйэтин санаатын этэр. Александр сакааһын бу төлөпүүнүнэн ылар: 89142752230.

Ити курдук, араас дьарыктаах эдэр ыччат дьон-сэргэ туһугар үлэлиир-хамсыыр. Киһи үөрэрэ, барыс, үп-харчы киллэринитин бастакынан туруорбаттар, кылаабынайа, хаачыстыбалаах, бөҕө-таҕа өңөнү оңорон улуус олохтоохторун махтаһан ылааллар.

Баһааны бэлэмнээтэ: М.И. Васильева.
Таңааччы: Н.Д. Борисова.

#Кэрэ эйгэлээх - beauty_master_nadezda_ray

Чурапчыбыт киинигэр «N. Ray» кэрэ буолуу киинигэр, арааһа, бэйэтин көрүнэр элбэх кэрэ аңаар сылдыара буолуо. Киһи хаһаайкага, эдэр урбаанньыт Надежда Яковлева - Рэй. Бу кэрэ буолуу киһи оңорор оҕото уонсайа сүүрбөчү. Надежда этэринэн, олус элбэҕэ суох, тоҕо дьыһэххэ, маастар хас биридди көрүнүн төлөрү баһылыахтаах. Ол курдук, оңорор оҕотун ыксаабакка кичэллээхтик, үйэлээхтик уонна бэйэтэ оңорбутуттан дуоһуйууну ылар гына үлэтин сатыыр. Ардыгар аһыллан кэлэн түүһүн да үлэтин сөн.

прејскураным кленим ханнык өңөнү оңоттороруттан тутулуктаах - 200 моһооктон саҕалаан 4000 солкуобайга дьэри. Конкуренция туһунан эттэхпинэ, бизнес 100% бэйэн иллингэр баар. Үлэбэр сүнньүнэн тугуһарым, урдуктук тутарым - хаачыстыба уонна дьонно үтүө сыһыан. Мань тэнэ, маркетинг көрүнүн PR сатаан ыгытаахха наада дии саныыбын. Ити курдук, хара сарсыардаттан кизгэ хойукка дьэри кэрэ буолуу киһини аан сабыллыбат. Буолумуна, сый саамай күүтүүһүх бырааһынньык Саңа Дьылбыт чугаһаатаҕа. Онон, кытаатың, суруйтарың. Надежда сакаас ылар төлөпүүнүн нүөмүрү: 89247638027.